

För hundra år sedan föll Elisabeth, kejsarinna av Österrike och drottning av Ungern, offer för en italiensk anarkist. Nicolaus Rockberger tecknar hennes porträtt.

Sisi – kejsarinna i ribbstol och sadel

medelalters personer torde erinra sig de romantiska tyska *Sisi*-filmerna från 50-talet med Romy Schneider och Karl-Heinz Böhm i huvudrollerna. Den historiska framställningen var dock inte vederhäftig. Och slutet blev allt annat än lyckligt för de unga tu.

Elisabeth föddes på julafton 1837 i en sidogren av det regerande huset Wittelsbach i Bayern. Tillsammans med sina sju syskon fick hon en okonventionell och fri uppfostran i slottet Possenhofen am Stamberger See. Sommaren 1853 tog modern den 15-åriga Elisabeth och hennes äldre syster Helene till den österrikiske kejsarens sommarresidens Bad Ischl. Modern hade förhoppningar om äktenskap mellan Helene och den unge Franz Joseph. Kejsaren blev i stället upp över öronen förälskad i Elisabeth och trots mödrarnas protester eklaterades förlovingen redan ett par dagar senare och varen 1854 ingicks ett glansfullt äktenskap i Hofburgs Augustinerkirche.

Konfrontation med hovetiketten

Om Franz Josephs känslor för Elisabeth kan inte råda något tvivel, om Elisabeth någonsin älskade Franz Joseph är mera osäkert. För den unga frihets- och friluftälskande Elisabeth blev konfrontationen med den strikta och stela spanska hovetiketten vid Wienhovet en chock och relationen till svärmodern ärkeherzoginnan Sophie var alltid dålig. Hennes förstfödda dotter (född 1855, död 1857) togs ifrån henne och lämnades till svärmoderns omvårdnad. 1856 fick hon ytterligare en dotter, Gisela, och 1858 den efterlängtaade kronprinsen – Rudolf. Tio år senare föddes i älsklingsdottern Marie Valerie i Buda.

För att värda sin hälsa – och kanske fly hovet i Wien – vistades kejsarinnan två år på Madeira och i Venedig. Efter aterkomsten 1861 kunde hon bättre hävda sin vilja och har beskrivits som sin tids första moderna kvinna. Hon älskade vilda hästritter, stormiga sjöfärder och ansträngande bergs- och skogsvandringar. Hon lät sätta upp ribbstol och romerska ringar i Wiens Hofburg (vilka fortfarande finns att beskåda), en rejäl överraskning för de gamla hovdignitärerna. Inspirerad av sin favoritpoet Heinrich Heine skrev hon själv inte oäven poesi – som publicerades först långt senare.

Talade och skrev helst ungerska

Politiskt spelade Elisabeth en betydande roll endast en gång – men då desto större. Redan från början fattade hon tycke för Ungern och dess folk, och ungrarna besvarade tillfullo hennes livslånga kärlek. Hon lärde sig det ungerska språket tillfullo och skrev och talade helst ungerska. Ungern hade efter den krossade revolten 1848-49 behandlats som härtagat land av Österrike. Efter nederlaget i kriget mot Preussen 1866 blev det nödvändigt för kejsaren att försona sig med ungrarna. Elisabeth verkade energiskt för att Franz Joseph skulle tillmötesgå de ungerska kraven på likställighet med Österrike och för att hennes vän greve Gyula Andrassy (av kejsaren dömd till döden efter 1849 och avrättad *in effigie*, symboliskt) skulle bli ministerpresident i Ungern. Resultatet blev *Ausgleich* 1867, Ungern blev en likaberättigad del av den österrikisk-ungerska monarkin. Sedan ungrarnas nationella ambitioner tillmötesgåtts kunde Franz Joseph och Elisabeth under jubel krönas i Mátýaskyrkan i Buda till apostolisk konung och drottning av Ungern.

